

ALEKSI PURSIAINEN

KANSAINVÄLISET PAKOTTEET JA VIENTIVALVONTA

ALMA INSIGHTS 2025 HELSINKI

2., uudistettu painos

Copyright © 2025 Alma Media Finland Oy ja Aleksi Pursiainen
Yhteistyössä Juristiliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-5383-0

Ulkoasu: Maria Mitrunen

Taitto: Aste Helsinki Oy, Tiina Lahdelma

Kansi: Aste Helsinki Oy, Sirpa Töyrä

Paino: Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2025



Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almainsights.fi

SISÄLLYS

SAATTEEKSI	13
1 JOHDANTO	15
2 KANSAINVÄLISET PAKOTTEET	19
2.1 Yhdistyneiden kansakuntien pakotteet	21
2.2 Euroopan unionin ja Suomen pakotteet	23
2.2.1 Soveltamisala	25
2.2.2 Keskeinen sisältö	33
2.2.2.1 Pakoteluettelot	33
2.2.2.2 Vienti- ja tuontirajoitteet	59
2.2.2.3 Finanssipakotteet	70
2.2.2.4 Matkustus-, liikenne- ja kuljetusrajoitukset	71
2.2.2.5 Muut pakotteet	72
2.2.2.6 Pakotteiden kiertäminen	72
2.2.2.7 Pakolliset compliance-menettelyt	76

2.2.2.8 EU:n suojatoimet	78
2.2.2.9 Voimassa olevat pakotejärjestelmät	80
2.2.2.10 Suomen kansalliset jäädyttämispäätökset	82
2.2.3 Rahanpesulaki ja pakotteet	86
2.2.3.1 Yleistä rahanpesulaista	86
2.2.3.2 Pakotteita koskevat vaatimukset	88
2.2.3.3 Hallinnolliset seuraamukset	89
2.2.4 Seuraamukset	90
2.2.4.1 Rangaistussäännökset	90
2.2.4.2 Oikeuskäytäntö	101
2.3 Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ETYJin pakotteet	105
2.4 Yhdysvaltojen pakotteet	107
2.4.1 Soveltamisala	110
2.4.1.1 Ensisijaiset pakotteet	111
2.4.1.2 Toissijaiset pakotteet	115
2.4.2 Keskeinen sisältö	116
2.4.2.1 Pakoteluettelot	116
2.4.2.2 Vienti-, tuonti- ja muut rajoitteet	124
2.4.2.3 Poikkeusluvat	129
2.4.2.4 Kirjanpito ja raportointi	134
2.4.2.5 Pakotteiden kaltaiset tullitariffit	136
2.4.2.6 Voimassa olevat pakotejärjestelmät	137
2.4.3 Seuraamukset	138
2.4.3.1 Rangaistussäännökset	138
2.4.3.2 Oikeuskäytäntöä	142
2.4.3.3 Arviointia	157
2.5 Eräiden muiden valtioiden pakotteet	158
2.5.1 Iso-Britannia	159
2.5.2 Kiina	160

3 ANTIBOIKOTTISÄÄDÖKSET	162
3.1 EU:n antiboikottiasetus	163
3.1.1 Soveltamisala	164
3.1.2 Keskeinen sisältö	165
3.1.3 Seuraamukset	169
3.2 Yhdysvaltojen antiboikottisäännökset	170
3.2.1 Soveltamisala	171
3.2.2 Keskeinen sisältö	172
3.2.3 Seuraamukset	175
3.3 Kiinan vastapakotteet	175
3.4 Venäjän antiboikottitoimet	176
 4 VIENTIVALVONTA	 178
4.1 Euroopan unionin ja Suomen vientivalvonta	179
4.1.1 Puolustustarvikkeet	180
4.1.1.1 Tuotekate	182
4.1.1.2 Lupavaatimukset	189
4.1.1.3 Lupamenettely	192
4.1.1.4 Kirjanpito ja raportointi	198
4.1.2 Kaksikäyttötuotteet	199
4.1.2.1 Tuotekate	203
4.1.2.2 Lupavaatimukset	212
4.1.2.3 Lupamenettely	225
4.1.2.4 Kirjanpito ja raportointi	237
4.1.3 Muut tuotteet	239
4.1.3.1 Siviilikäyttöön tarkoitetut aseet ja kaasusumuttimet	239
4.1.3.2 Ydinjäte sekä uraania tai toriumia sisältävät malmit	253
4.1.3.3 Kuolemanrangaistus- ja kidutusvälineet	257
4.1.4 Seuraamukset	264
4.1.4.1 Rangaistussäännökset	264

4.1.4.2 Oikeuskäytäntöä	272
4.1.4.3 Arviointia	281
4.2 Yhdysvaltojen vientivalvonta	292
4.2.1 Puolustustarvikkeet	293
4.2.1.1 Tuotekate	295
4.2.1.2 Lupavaatimukset	299
4.2.1.3 Lupamenettely	301
4.2.1.4 Kirjanpito ja raportointi	303
4.2.2 Kaksikäyttötuotteet	304
4.2.2.1 Tuotekate	305
4.2.2.2 Lupavaatimukset	310
4.2.2.3 EARin soveltamisala: "subject to the EAR"	317
4.2.2.4 Lupamenettely	323
4.2.2.5 Kirjanpito ja raportointi	325
4.2.3 Muut tuotteet	325
4.2.4 Seuraamukset	326
4.2.4.1 Rangaistussäännökset	328
4.2.4.2 Oikeuskäytäntöä	332
4.2.4.3 Arviointia	339
4.3 Kiinan vientivalvonta	341
5 VAATIMUSTEN NOUDATTAMINEN (COMPLIANCE)	345
5.1 Johdanto	345
5.2 Riskiarvio	349
5.2.1 Yleistä	349
5.2.2 Uhkatekijät	351
5.2.3 Riskilajit	353
5.2.3.1 Seuraamusriskit	353
5.2.3.2 Taloudelliset ja kaupalliset riskit	355
5.2.3.3 Maineriskit	357
5.2.3.4 Eettiset riskit	358

5.2.4 Riskitekijät	359
5.2.4.1 Yleistä	359
5.2.4.2 Toimiala, tuotteet ja palvelut	360
5.2.4.3 Asiakkaat ja toimittajat	361
5.2.4.4 Maantiede	362
5.2.4.5 Jakelukanavat	364
5.2.4.6 Lainkäyttövalta	368
5.2.5 Riskien arvioiminen	372
5.2.6 Hallintakeinot	377
5.2.7 Haavoittuvuudet	379
5.2.8 Jäännösriski	381
5.2.9 Riskiarvion päivittäminen	382
5.3 Compliance-ohjelma	383
5.3.1 Yleistä	383
5.3.2 Toimintaperiaatteet	384
5.3.3 Pakoteluetteloiden seuranta	387
5.3.4 Liiketoimien seuranta	392
5.3.5 Ilmoitus- ja raportointimenettelyt	399
5.3.6 Vientivalvontaluokittelu- ja lupamenettelyt	403
5.3.7 Tiedon suojaaminen ja fyysinen turvallisuus	409
5.3.8 Kirjanpito	412
5.3.9 Koulutus	414
5.3.10 Sopimuslausekkeet	416
5.3.11 Sisäinen valvonta	419
ASIAHAKEMISTO	423

SAATTEEKSI

Sopiessamme kustantajan kanssa tämän kirjan nyt käsillä olevan toisen, uudistetun painoksen laatimisesta osasimme tietysti odottaa, että kirjan aihealueessa oli tapahtunut olennaisia muutoksia sen jälkeen, kun ensimmäisen painos julkaistiin syksyllä 2021. Tärkein näistä on luonnollisesti ollut Venäjän täysmittaisen hyökkäyssodan seurauksena käyttöön otetut pakotteet, jotka ovat erityisesti eurooppalaisittain laajuudeltaan ja vaikutuksiltaan täysin ainutkertaisia.

Kirjoitustyön edetessä kävi kuitenkin selväksi, että olin onnettomasti aliarvioinut tarvittavan päivitystyön määrän. Ensiksikin Venäjä-pakotteiden käyttöön ottaminen on näkynyt yritysten toimintaympäristössä olennaisesti laajemmin kuin mitä pelkkien säädöstekstien perusteella voisi päätellä. Erityisesti pakotteiden kiertämisen torjunta vaatii huomattavasti kehittyneempää ymmärrystä ja tehokkaita menettelytapoja kuin mihin monessa yrityksessä on tähän asti totuttu. Muuttuneen maailmantilanteen huomioiminen vaatii erityisesti kirjan riskiarvioita ja vaatimustenmukaisuusmenettelyitä koskevan 5 luvun kirjoittamista lähes kokonaan uudestaan.

Myös muussa lainsäädännössä on tapahtunut olennaisia muutoksia viimeksi kuluneen neljän vuoden aikana. Suomessa on kansallisesti säädetty muun muassa rahanpesulain muutoksesta, joka edellyttää ilmoitusvelvollisilta nimenomaisia, pakotteiden noudattamiseen tähtääviä menettelytapoja, ja rikoslain muutoksesta, jonka nojalla pakoterikoksista voidaan tuomita olennaisesti aiempaa ankarampia rangaistuksia. Tilanne on muuttunut myös kansallisen oikeuskäytännön osalta: pakoterikoksista annettujen tuomioiden määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Suomessa on myös säädetty kokonaan uusi kansallinen kaksikäyttötuotteiden vientivalvontalaki ja otettu käyttöön historiamme ensimmäinen kansallinen vientivalvontaluettelo.

Uudistetussa painoksessa on lisäksi huomioitu monia kolmansien maiden sääntelyn olennaisia muutoksia, erityisesti Yhdysvaltojen ja Kiinan osalta.

Päivittämiseen vaadittu yllättävän suuri työmäärä tarkoittaa kuitenkin toivottavasti myös sitä, että uudesta painoksesta on konkreettista lisäapua pakote- ja vientivalvonta-asioiden parissa kamppaileville finanssilaitoksille, kansainväliseen kauppaan osallistuville yrityksille, yliopistoille, opiskelijoille ja muille tietoa tarvitseville, vaikka ensimmäinen painos olisikin jo tullut opeteltua ulkoa.

Sitten kiitokset! Kirjan ensimmäisen painokseen antoivat kommentteillaan arvokkaan panoksensa suurlähettiläs Teemu Sepponen, suurlähettiläs Anu Saarela, lainsäädäntöneuvos Sari Mäkelä ja hovi-oikeudenneuvos Anniina Teronen, joille kaikille olen yhä syvässä kiittolisuudenvelassa. Erityinen kiitos myös kustannustoimittajille Nina Ojaselle ja Katja Kolulalle heidän tärkeästä työstään.

Ilman Annin jatkuvaa tukea ja kannustusta tämäkin projekti olisi ollut ylivoimaisesti raskaampi.

Kiitos myös äidilleni, muulle perheelleni ja ystävilleni.

Helsingissä elokuussa 2025

Aleksi Pursiainen